

VÝVOJ LIDSKÉHO VĚDOMÍ

Jan Krása

Ústav společenských věd, FAST VUT v Brně

VESMÍR

- ✘ Sebepozorující se vesmír J. A. Wheelera

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

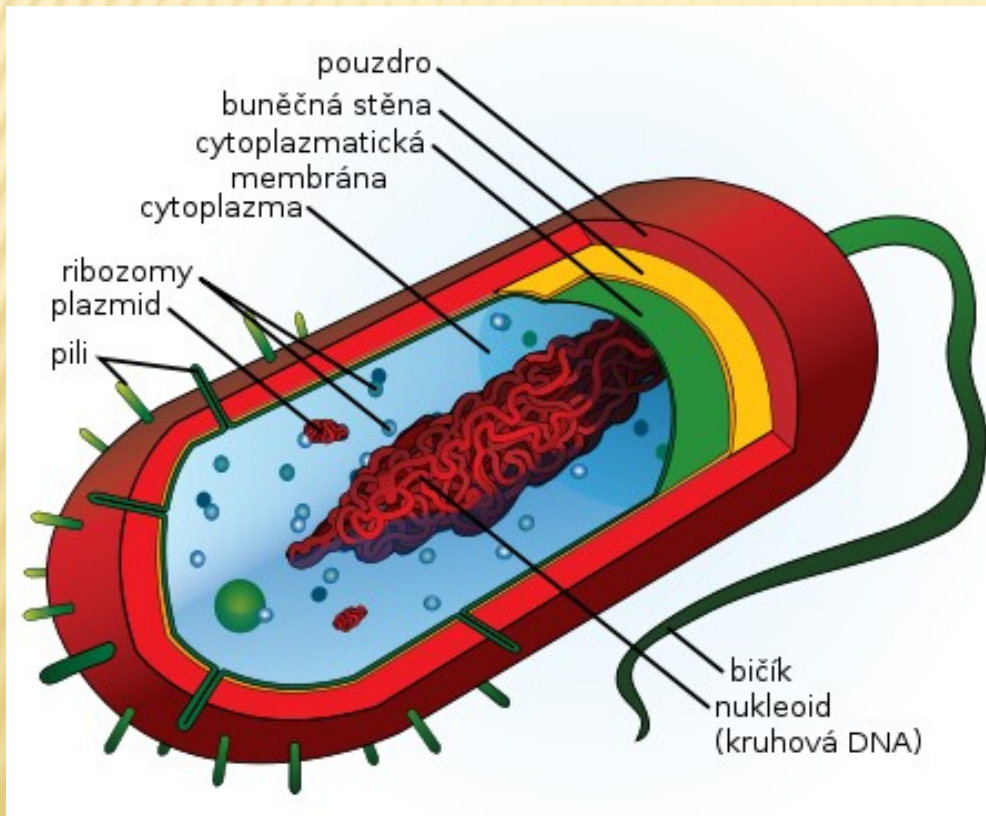
- × 4 mld – vznik **buňky** (vstup nukleové kyseliny do „domku“ z fosfolipidů)
- × 3,8 mld - stromatolity

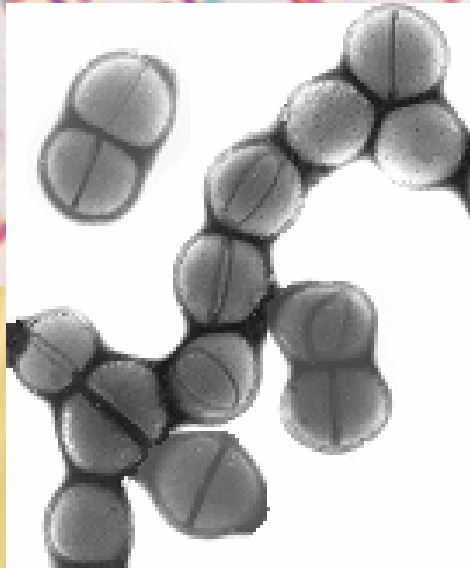
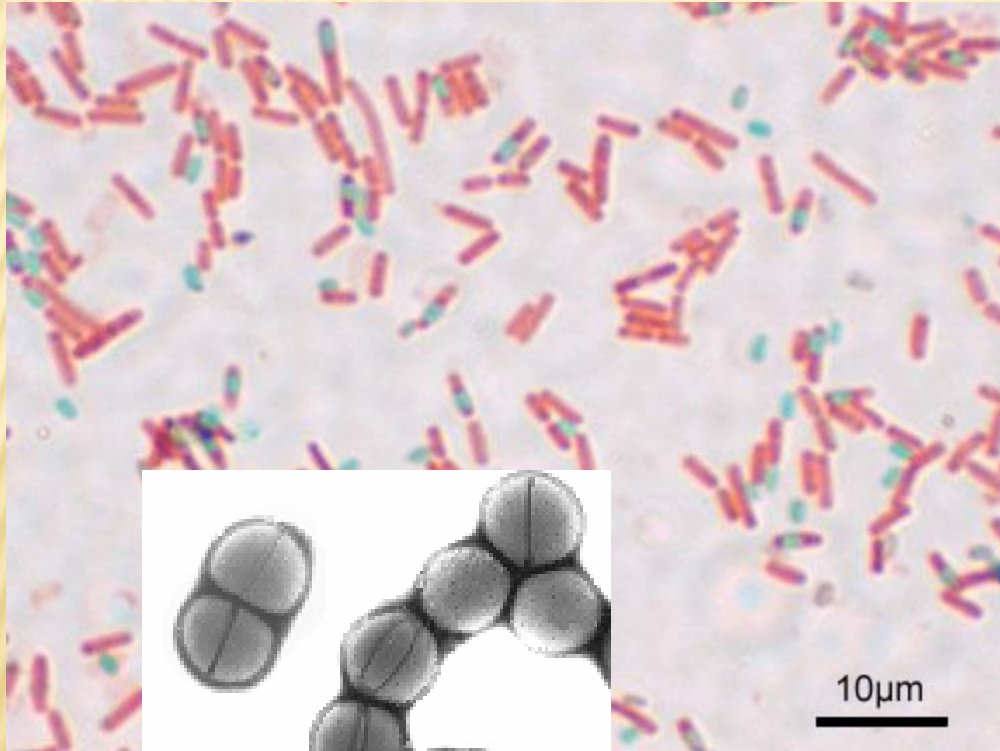
ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

- ✘ 3,5 mld – vznik prvního společného předka dnešních buněk, rozvoj **baktérií** (resp. **Prokaryot**)

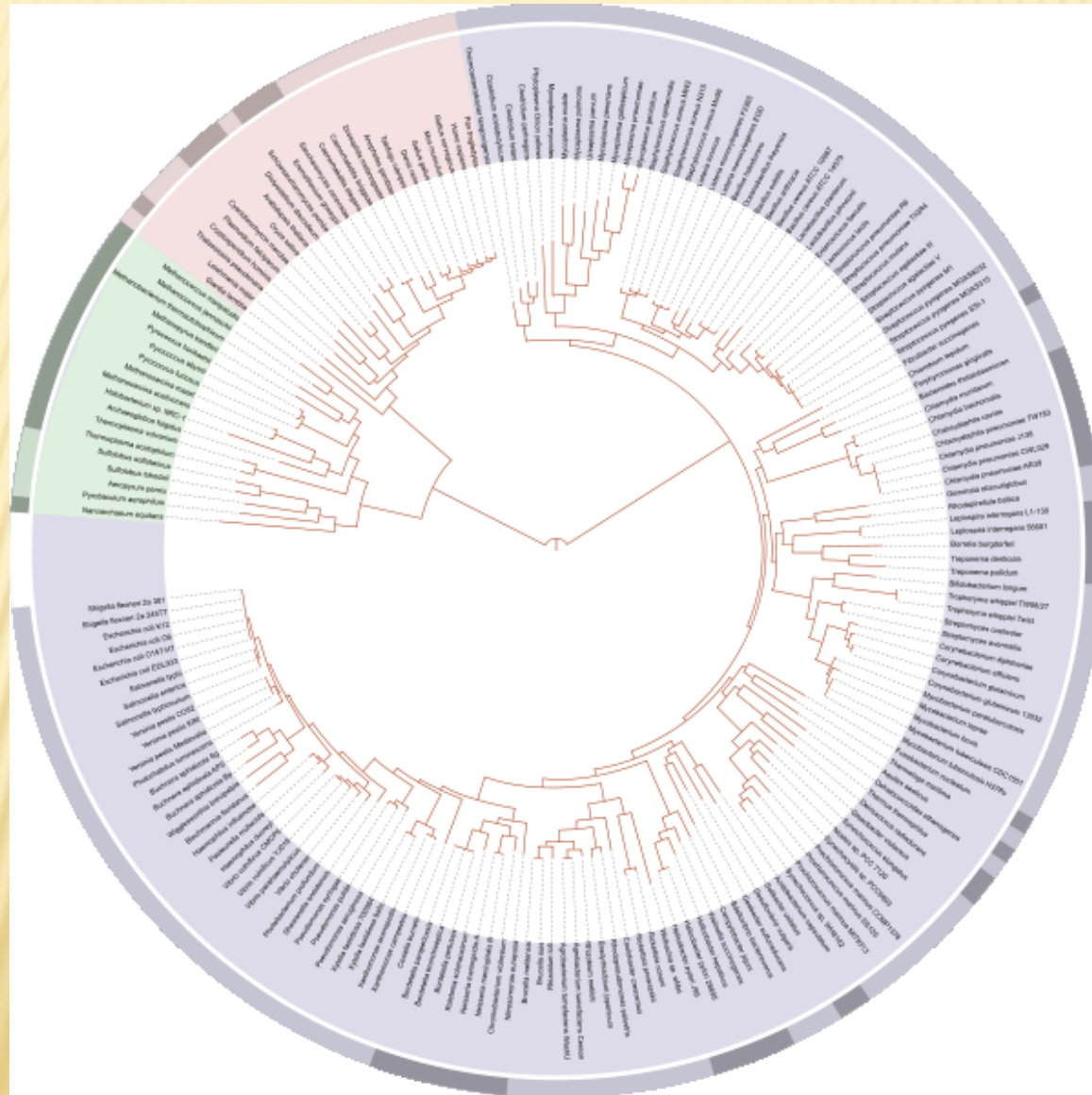

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

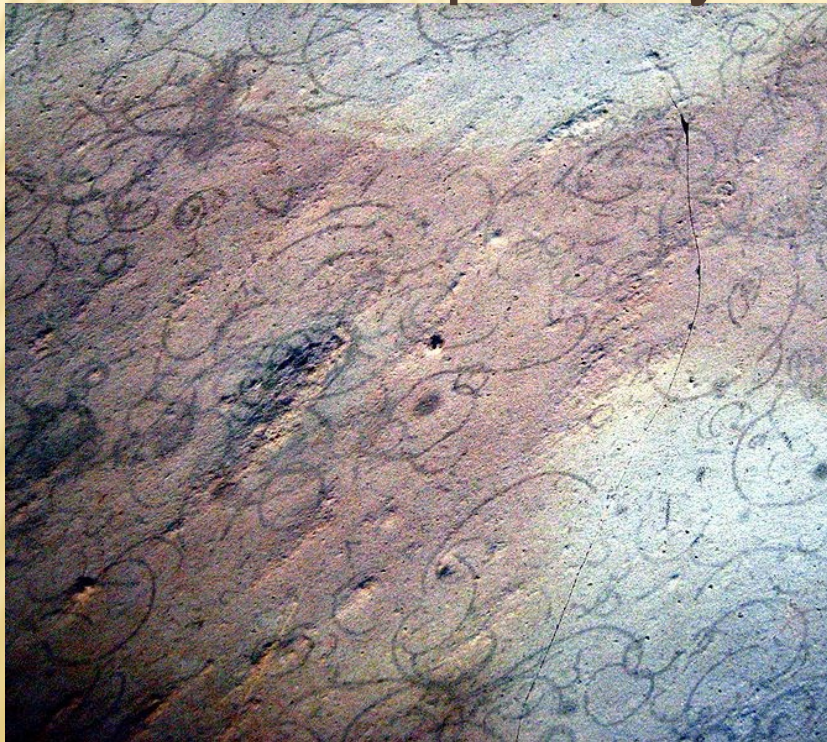
ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

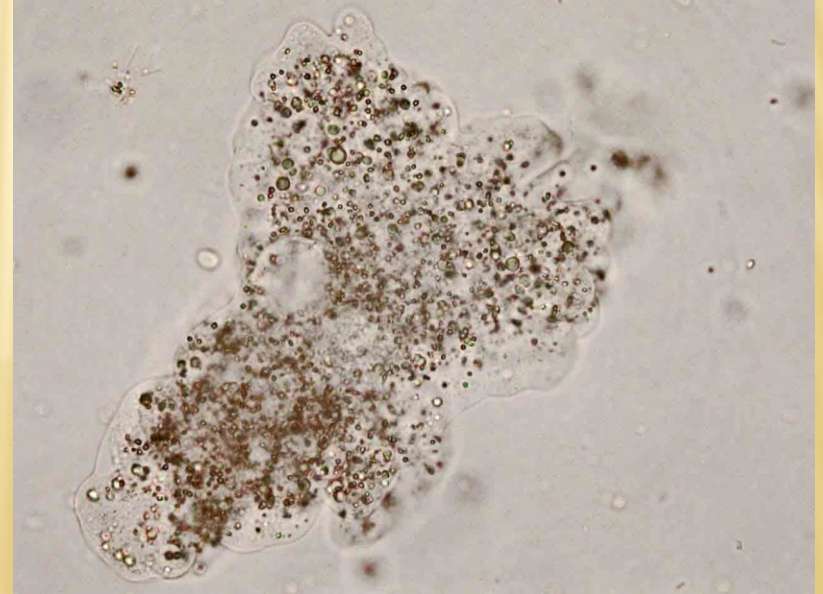
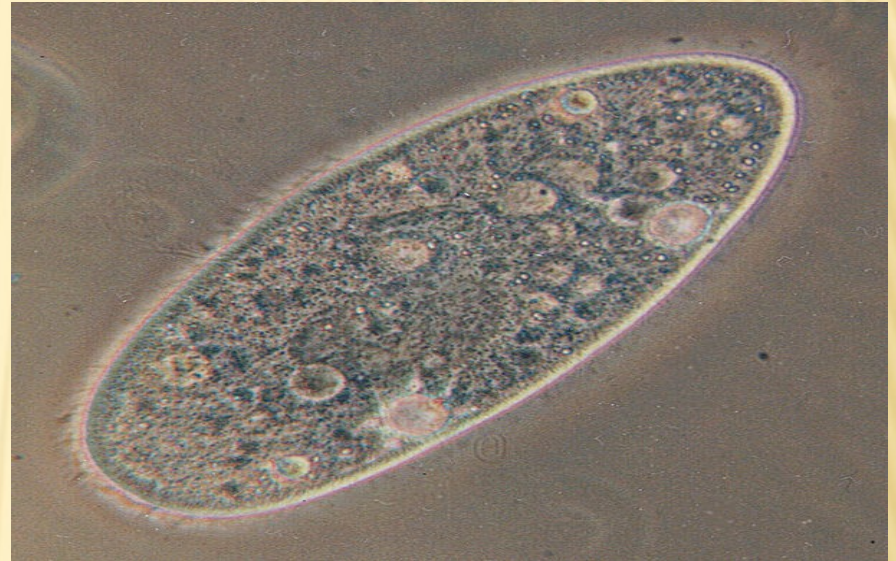
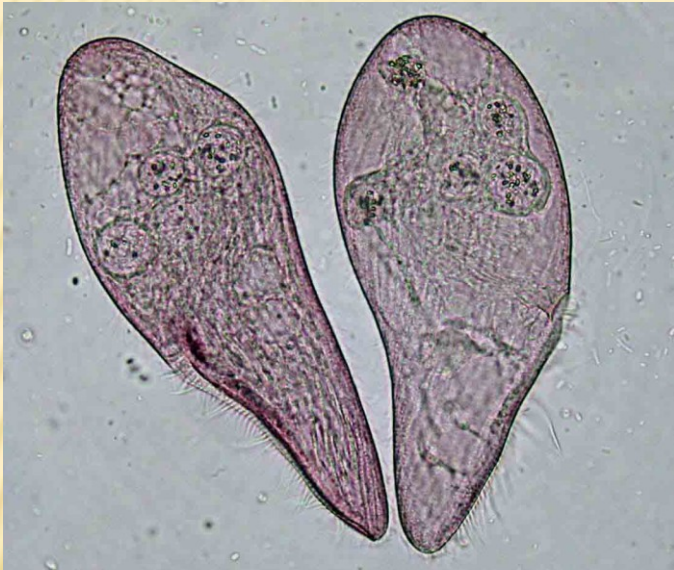
ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

- ✘ 2,5 mld - rozvoj kyslíkatých buněk
- ✘ 2 mld - vznik **eukaryotních** buněk sloučením několika prokaryotních buněk

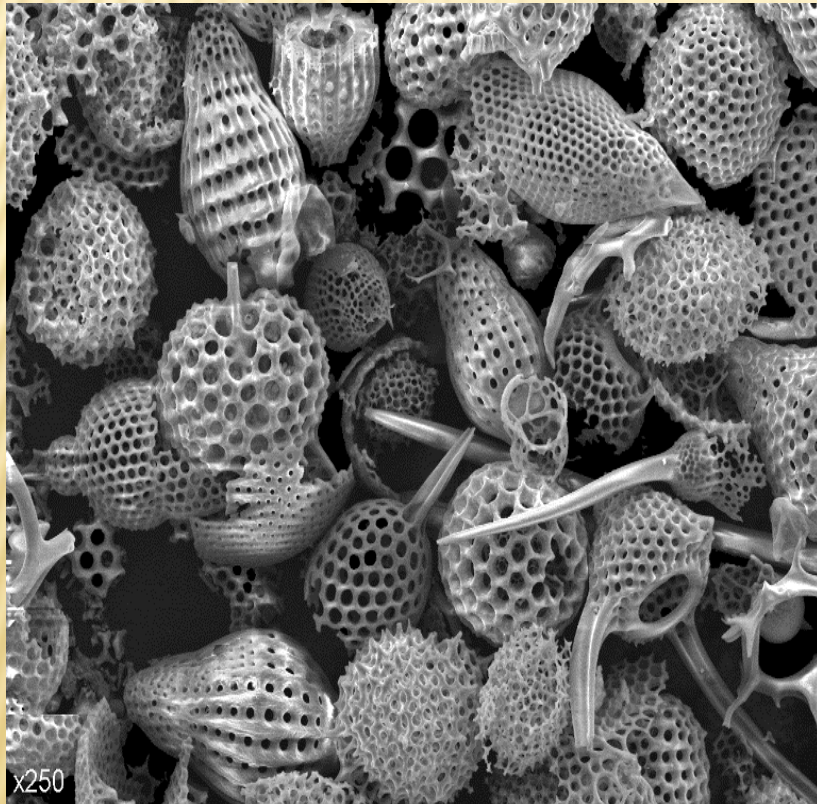

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

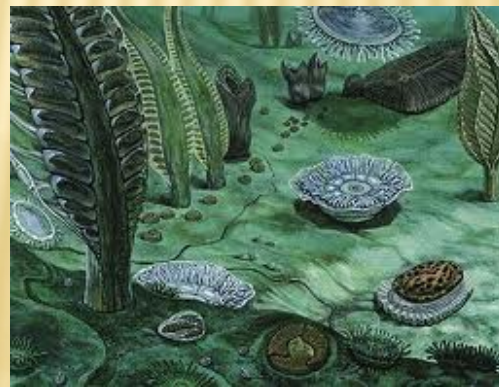
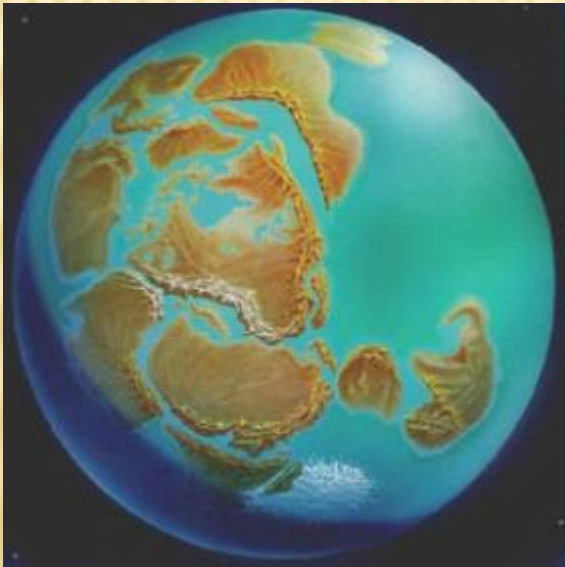
ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

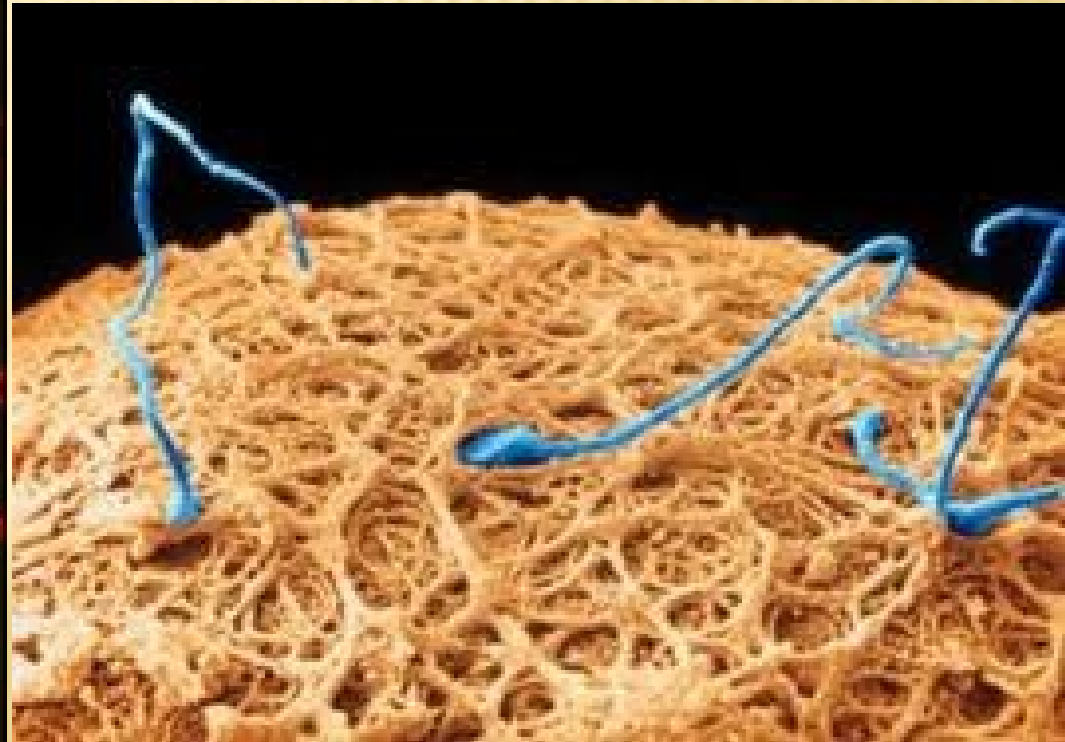
- ✘ 1,0-0,63 mld – masivní zalednění Země (pevnina Rodinia), na jehož konci se objevují první **mnohobuněčné organismy** - tzv. endiakarská fauna

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

- ✘ Každý mnohobuněčný organismus, aby se rozmnožil, se musí opět stát buňkou!

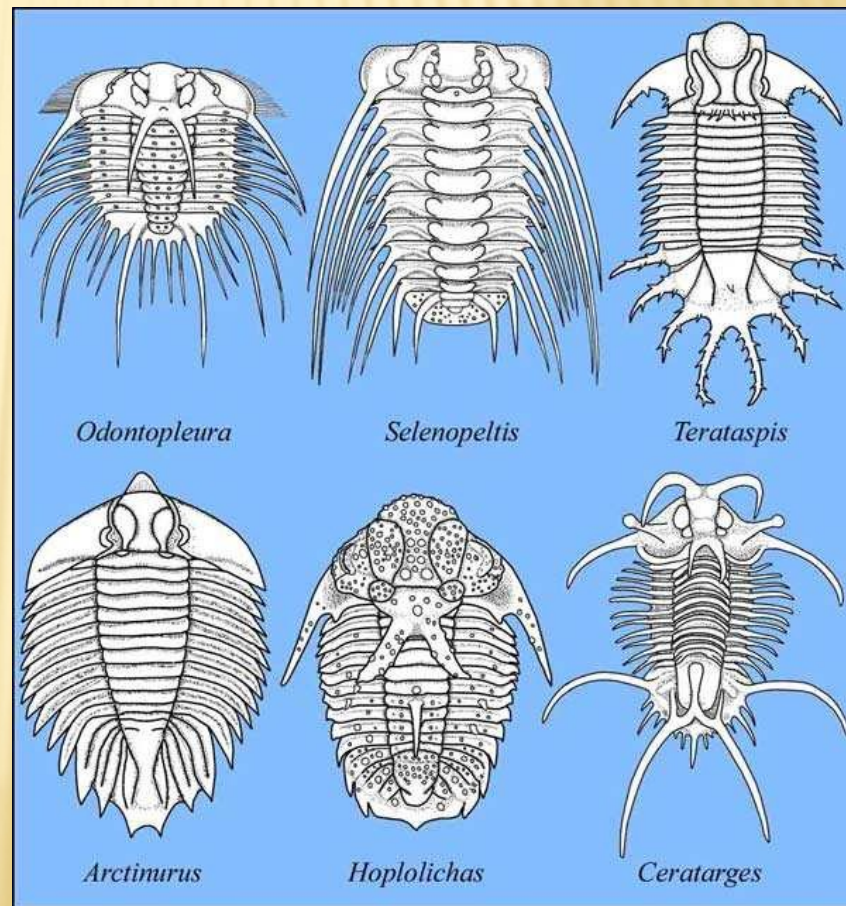
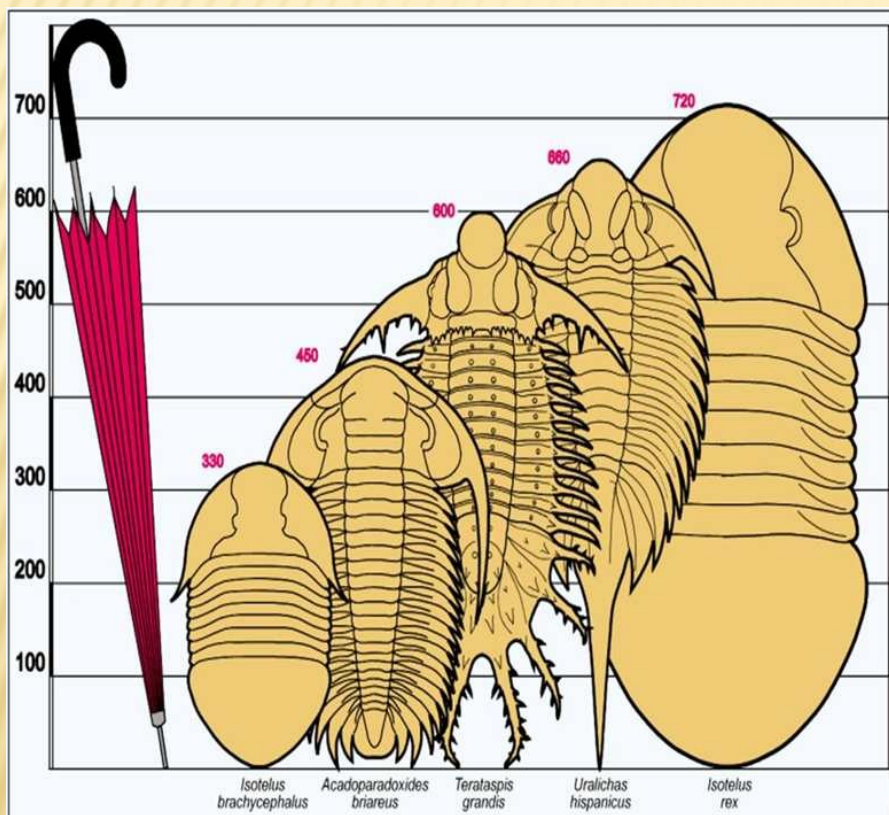
ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

- ✦ 550 mil – počátek prvohor – tzv. kambrijská exploze (trilobiti a spol.)

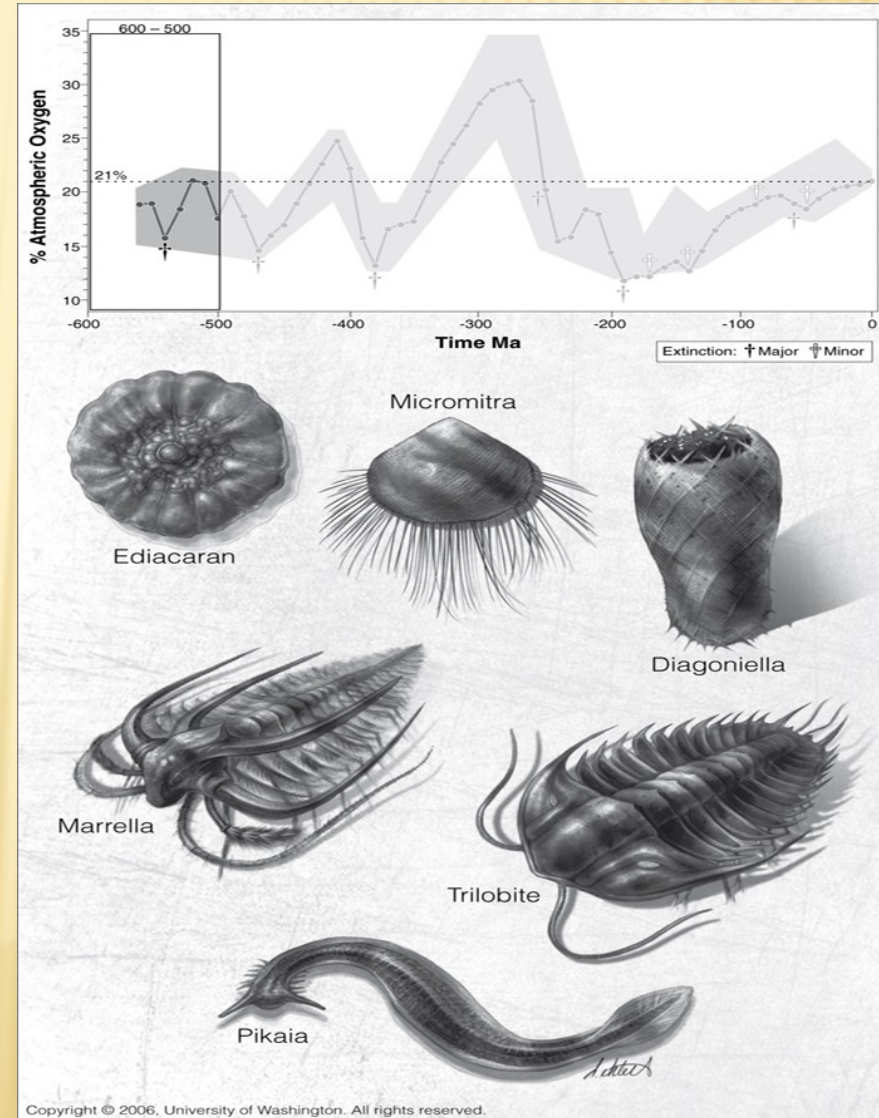
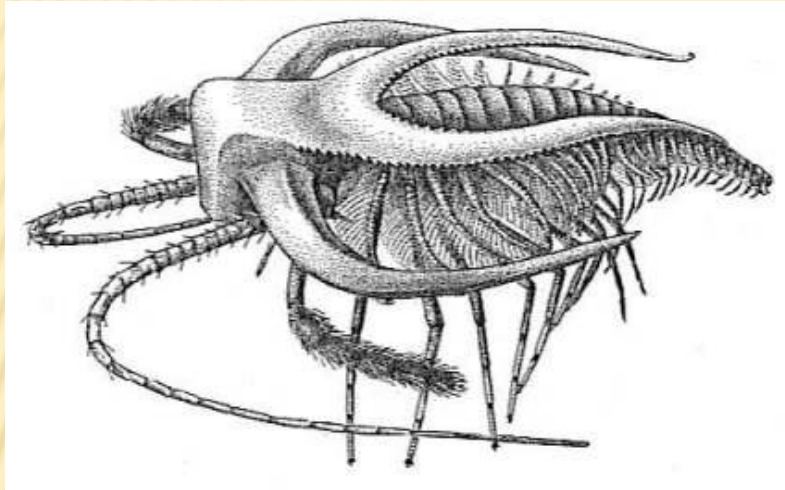

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

✘ 250 – 65 mil - Druhohory

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

- × 65 mil – vymírání dinosaurů

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

- ✘ 65 – 28 mil – **Třetihory** (Paleogén) – éra ptáků a později savců

© DK 2003

ČAS ZEMĚ A ŽIVOTA

- × 23 – 2,5 mil – (Neogén) vývoj chobotnatců a koní

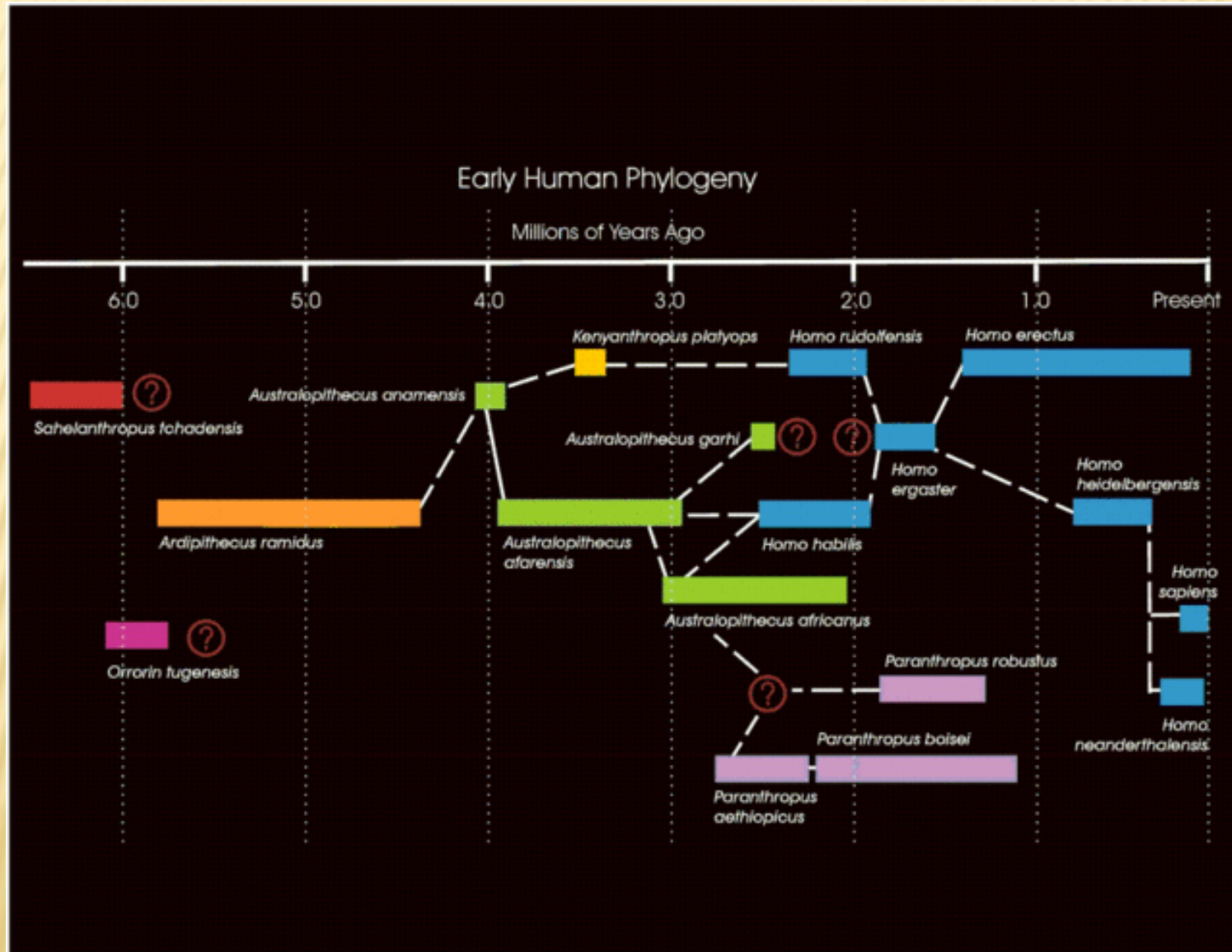

AKTÉŘI DĚJE ANTROPOGENEZE

- × Australopithecus ramidus, anamensis, **afarensis** (Lucy), africanus
- × Homo **habilis**, rudolfensis, ergaster
- × Homo **erectus**
- × Homo **antecessor**
- × Homo **heidelbergensis**
- × Homo **neanderthalensis**
- × Homo **sapiens sapiens**

ANTROPOGENEZE

PŘEDCHŮDCI HOMINIDŮ

- × 4,5 - 2 miliónů let
- × **Ardipithecus (Australopithecus) ramidus**

PŘEDCHŮDCI HOMINIDŮ

✘ Australopithecus afarensis (Lucy)

4 – 2,5 mil - Afrika

1-1.5 m vysokí

mozkovna 400-500 cm³

HOMINIDÉ

× **Homo habilis, rudolfensis a ergaster**

2,7 – 1,5 mil – Afrika, Asie (Gruzie)

120-140 cm vysocí

500-800 cm³ - nástroje

HOMINIDÉ

× Homo erectus

1,8 mil – 60 tis – Afrika, Asie (Gruzie)

170-180 cm vysocí

750–1225 cm³ – typizované nástroje

HOMINIDÉ

× Homo antecessor

1,2 – 0,8 mil – Evropa

160-180 cm vysokí

1000-1150 cm³

Homo antecessor

HOMINIDÉ

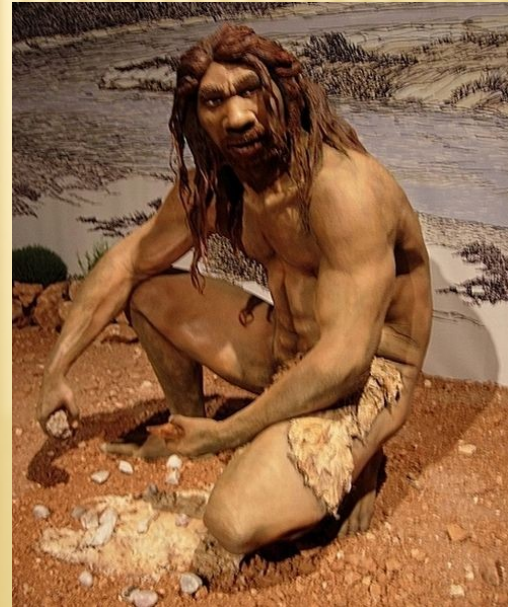
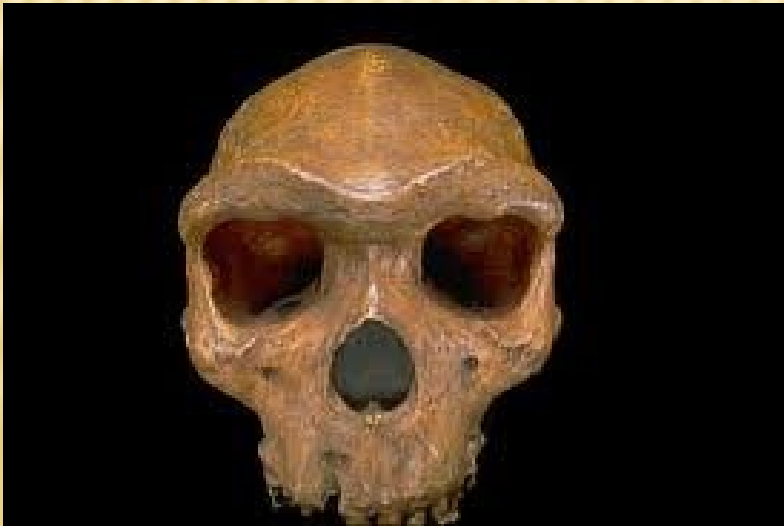

× Homo heidelbergensis

0,6 – 0,1 mil – Evropa, Afrika

180 cm vysocí

1000-1400 cm³ – nástroje, obydlí

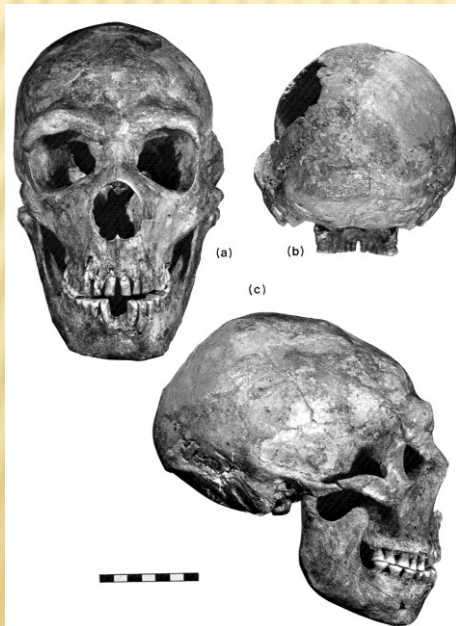
HOMINIDÉ

× Homo neanderthalensis

130 - 22 tis – Evropa, Přední Asie

165-168 cm vysocí

1200-1900 cm³ – řeč, pohřeb

HOMINIDÉ

✗ **Homo sapiens sapiens**

200 - 50 tis – z Afriky

165-183 cm vysocí

cca 1450 cm³ – technologie

ROZVOJ VĚDOMÍ NA ZÁKLADĚ KULTURY

- ✘ Každý vynález znamená také změnu vědomí nutnou k vytvoření, ale také zpětně působí na člověka – rozvíjí kulturu i vědomí

ROZVOJ VĚDOMÍ NA ZÁKLADĚ KULTURY

- ✘ Rozvoj kultury a potažmo vědomí můžeme sledovat pouze na artefaktech, které se nám dochovali:
  - 1. Kamenné nástroje** (odlišují kultury)
  - 2. Jiné artefakty** (příbytek, ohniště, kostěné nástroje, obrazy, rytiny, sošky, lodě, stavby, domestikace plodin a dobytka, keramika, kovové nástroje)

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

- ✘ Kamenný nástroj předpokládá dobrou znalost nerostné přírody. Nejdříve byl určen k opracování různých materiálů (sekáče, pěstní klíny, drásadla, škrabadla, čepele, rydla, vrtáky) a později sloužil i jako zbraň (hrot, nůž). Od doby bronzové byl postupně nahrazen nástrojem kovovým.
- ✘ Kamenných čepelí se v dobách kovových užívá pouze k rituálním účelům (obřízka, oběť). Materiálu (rohovce) se užívá nadále jen v křesadlech (obsahují oheň).

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

- ✘ 2,6-1,7 mil – **Oldowan** (v Evropě abbevillien, chelleen): nástroje byly vyráběny odražením úštěpů z jádra

495

496

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

- × 1,65 – 0,1 mil – **Acheuléen**: výroba symetrických pěstních klínů

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

- ✘ 300-30 tis - (Neandrtálci) převratná **levalloiská technika** výroby nástrojů (moustérien, taubachien, bohunicien aj.)

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

levalloiská technika

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

- ✘ 38-10 tis – mladopaleolitická technika sbíjení čepelí

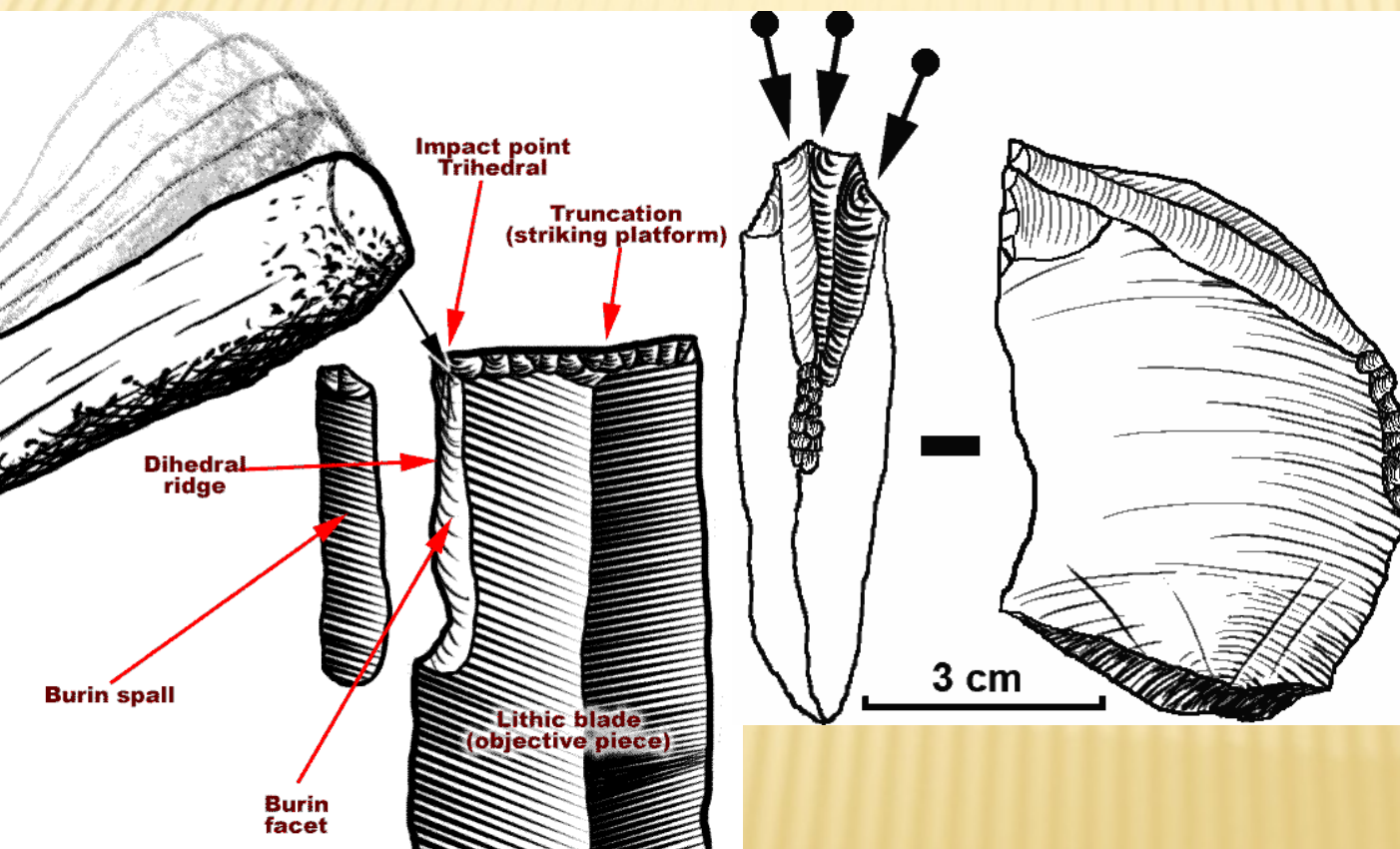

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

✘ Mladopaleolitická výroba rydel

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

× Pozdní vývoj

Mayové - 250BC-900AD

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

Egypt - predynastická doba, cca 3 000 BC

ROZVOJ KAMENNÉ INDUSTRIE

- ✘ Dodnes dennodenně využíváme čepelí („každý muž má mít v kapse nůž“) i ostatních **nástrojů**. Bez nástrojů bychom neměli nic, jen pohozené věci
- ✘ **Zbraně** se vyvinuly v tradiční a střelné. Čepel se proměnila v nůž a meč, hrot se proměnil v kulku

o

OHEŇ A PŘÍBYTEK

- ✘ Setkání s **ohněm** (vulkán, blesk, požár krajiny)
- ✘ Experimentování: oheň je horký a mění substance (ve tmě svítí)
- ✘ Oheň je základním kulturním prostředkem
- ✘ Přenos do lidského společenství (přípravy) a udržení ohně (popř. umění rozdělávat oheň)
- ✘ Člověk se o něj musí starat, jinak zahyne, jako každá jiná domestikovaná entita

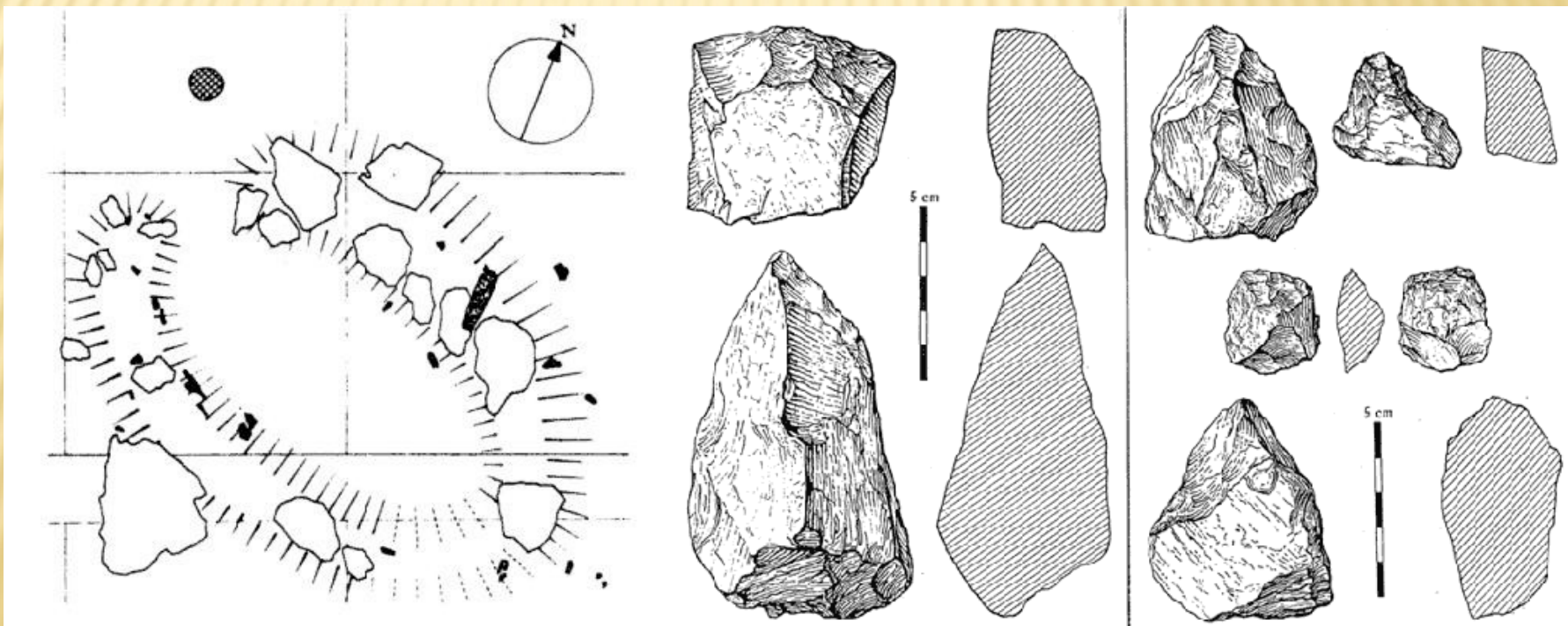
OHEŇ

- ✘ Oheň se ihned stává centrem lidské kultury jak geometricky, tak funkcionálně
- ✘ Oheň nás odděluje od zvířat
- ✘ Oheň rozšiřuje naše vědomí
- ✘ Přínos do lidského společenství – mýty o získání ohně
- ✘ Je i není lidským dílem

OHĚŇ A PŘÍBYTEK – STARÝ PALEOLIT

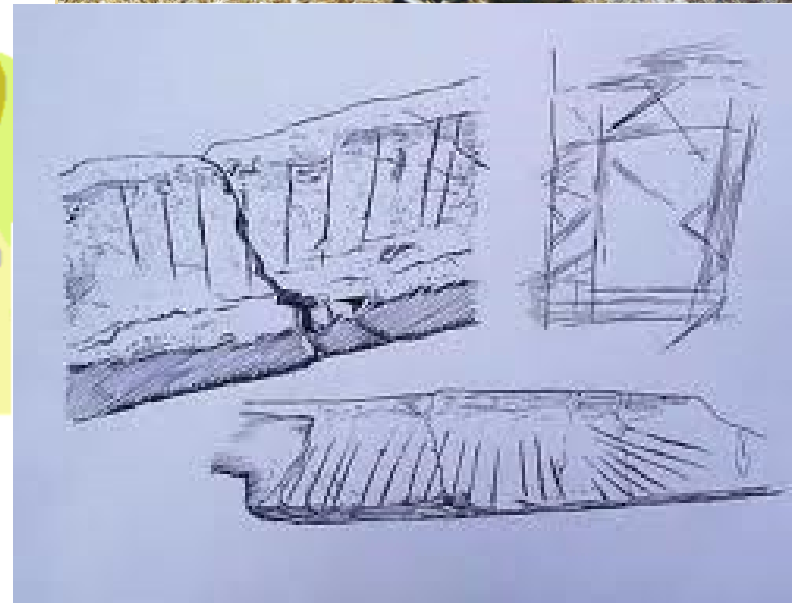
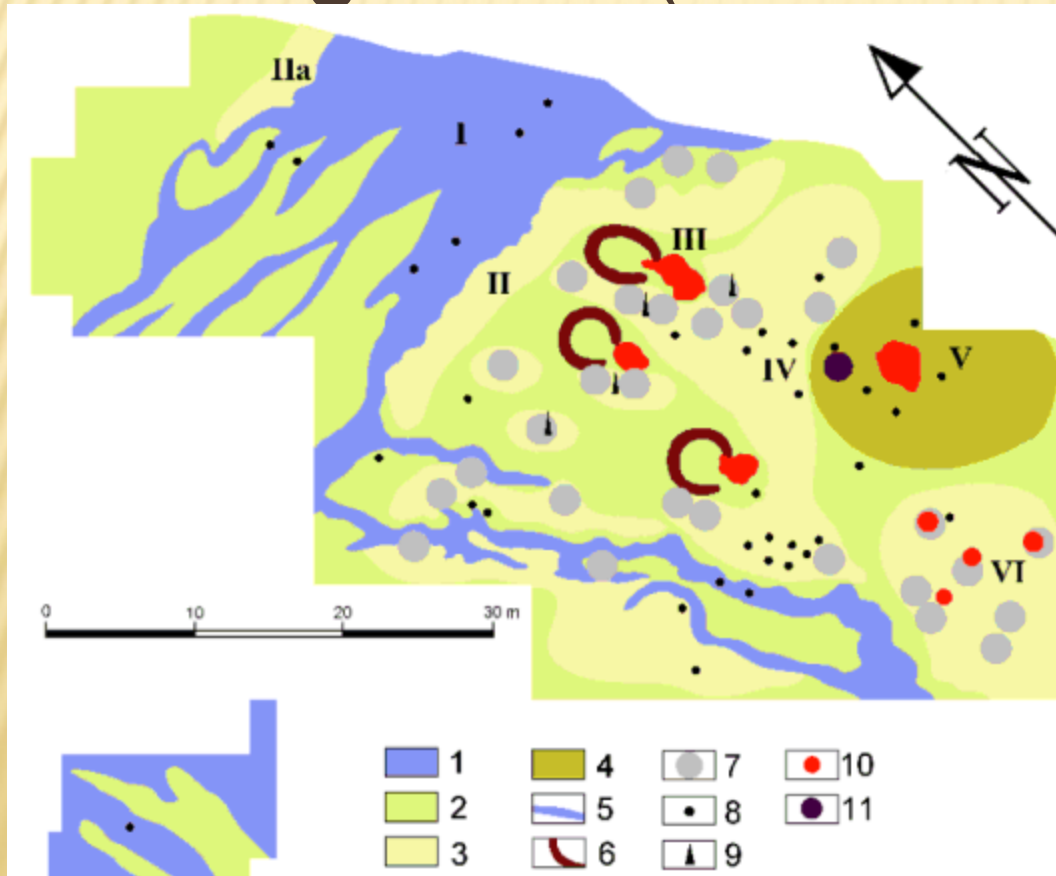
- ✘ 1. doklady ohně známe z **Chou-kou-tien** (700-500tis)
- ✘ 750tis – **Přezletice** u Prahy (příbytek 4,15m²)

OHEŇ A PŘÍBYTEK – STARÝ PALEOLIT

- ✘ Stránská skála (600tis)
- ✘ Bilzingsleben (412-320tis)

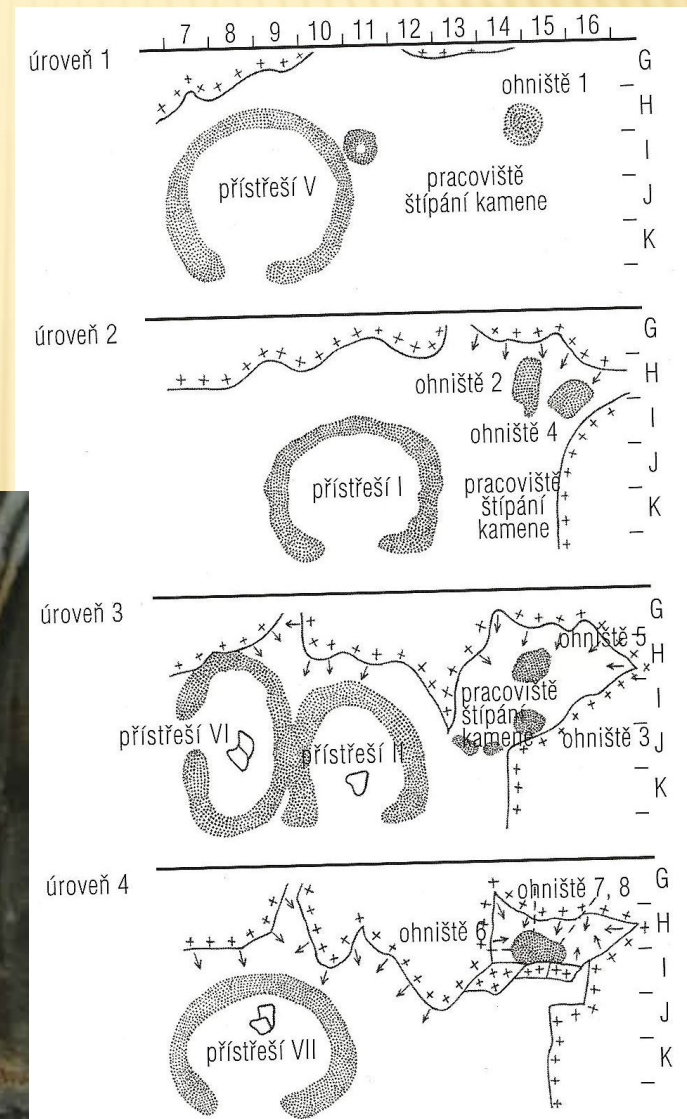
OHEŇ A PŘÍBYTEK – STARÝ PALEOLIT

- ✘ Na sklonku starého paleolitu dochází k hluboké proměně lidské kultury žití – oheň, který doposud plál venku, je vtažen dovnitř příbytku, kam se za ním přesunují i místa práce – vzniká něco nového: **dům**.
- ✘ V domech žijeme doposud a dnes dokonce největší část kultury se odbývá uvnitř nějakého „domu“ (více než 50% lidí světa bydlí ve městech)

OHĚŇ A PŘÍBYTEK – STŘEDNÍ PALEOLIT

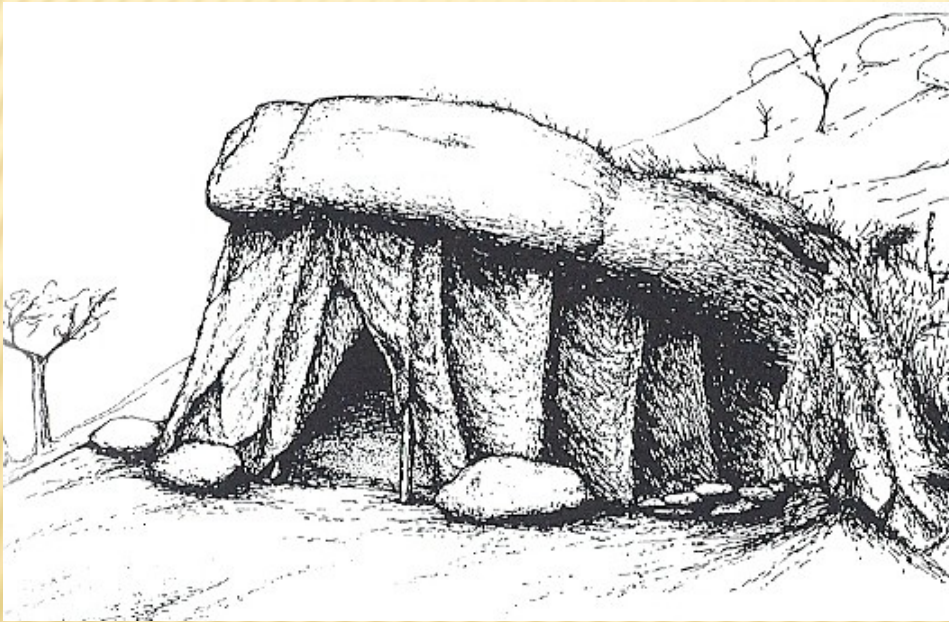
- ✘ **Velké Přítočno (320tis)**
obydlí s ohněm (3,7m²)
- ✘ **La Roché Gélétan**
220-180tis (30 ohnišť+2)

OHĚŇ A PŘÍBYTEK – STŘEDNÍ PALEOLIT

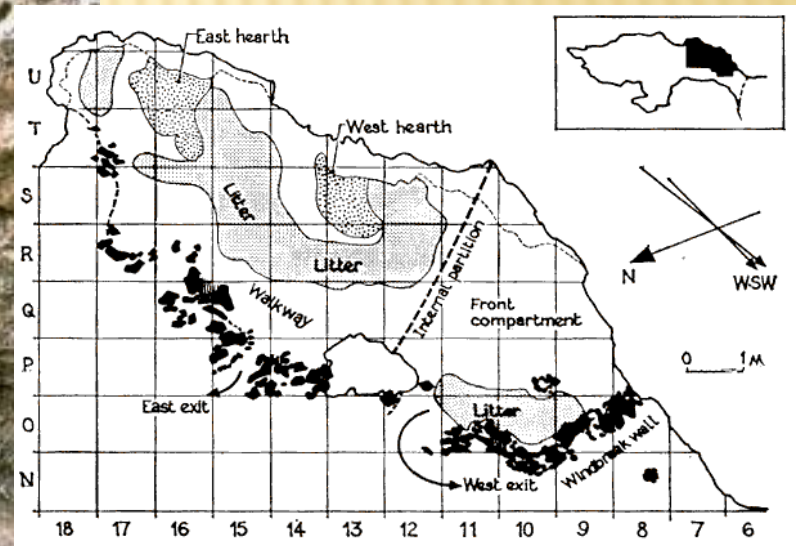
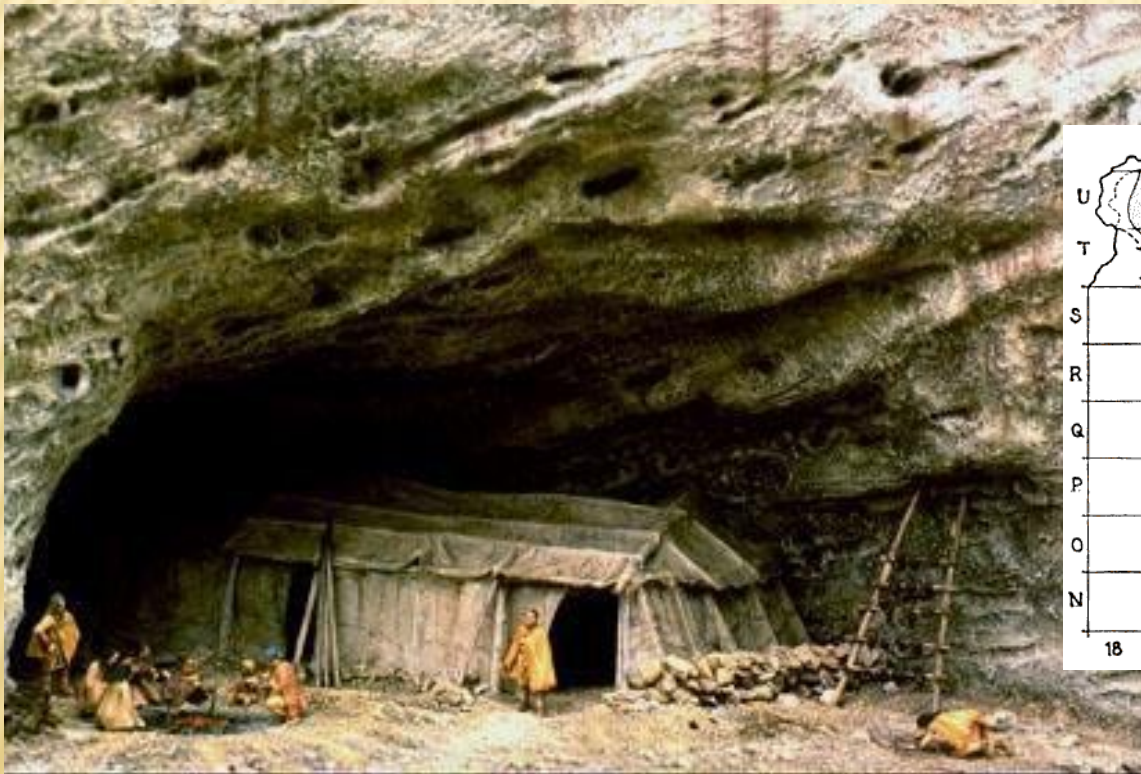
✘ **Bečov I (250tis) – 18m²**

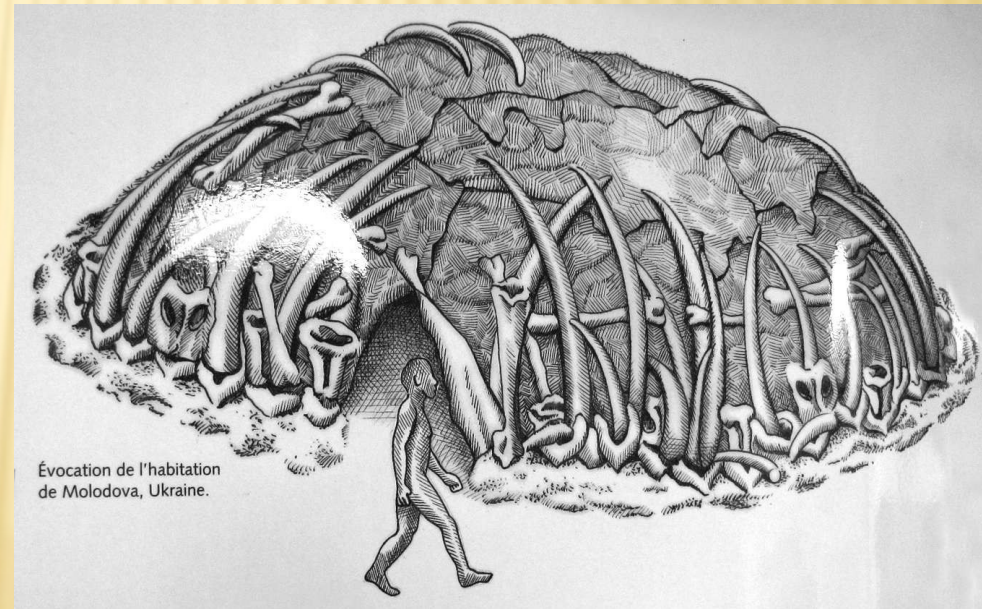
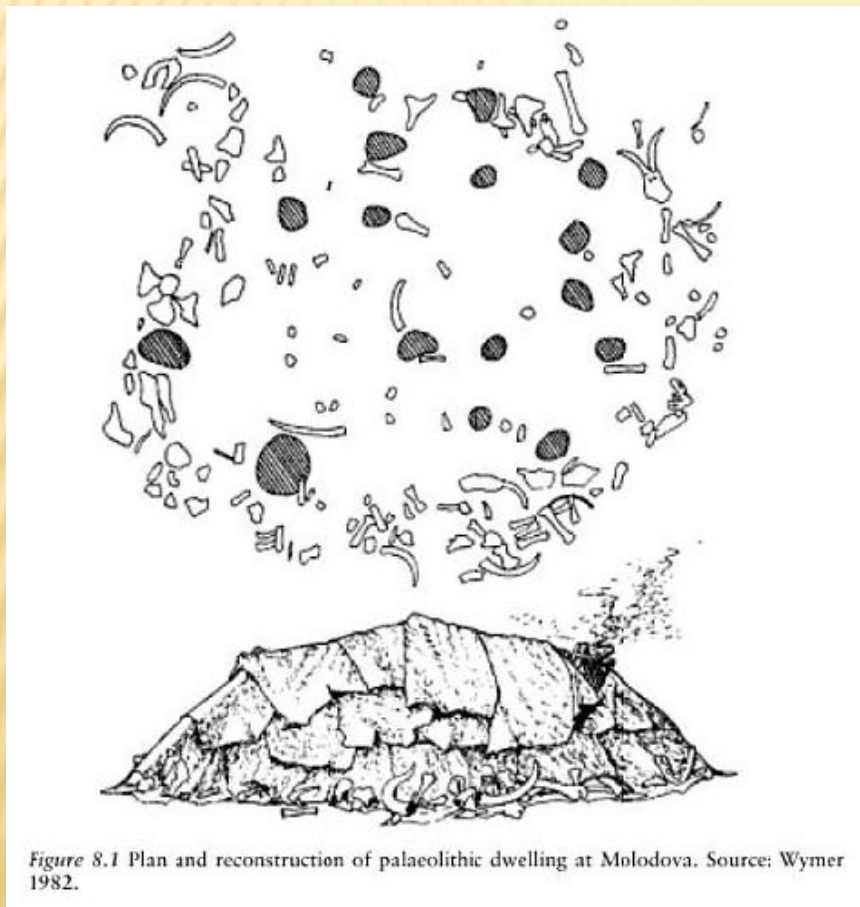
OHEŇ A PŘÍBYTEK – STŘEDNÍ PALEOLIT

✘ jeskyně Lazaret (120tis) neandrtálci

OHĚŇ A PŘÍBYTEK – STŘEDNÍ PALEOLIT

✗ **Molodova (45tis)** neandrtálské obydlí 35m²

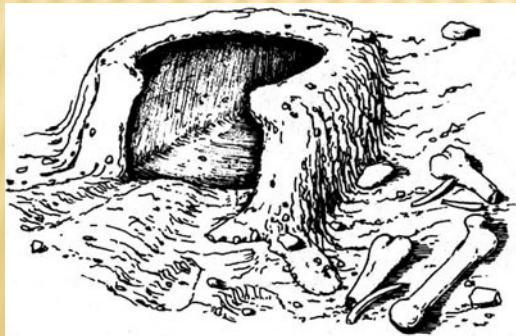
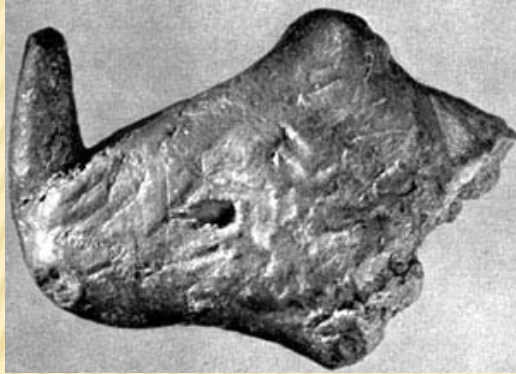

OHEŇ A PŘÍBYTEK – MLADÝ PALEOLIT

- ✗ **Dolní Věstonice (28tis) sapiienti (25-110m²)**

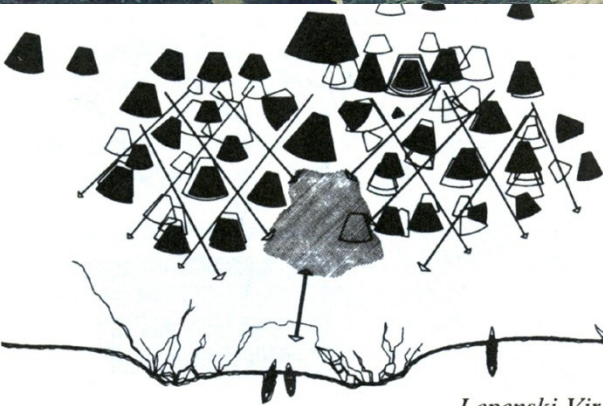
OHĚŇ A PŘÍBYTEK – MLADÝ PALEOLIT

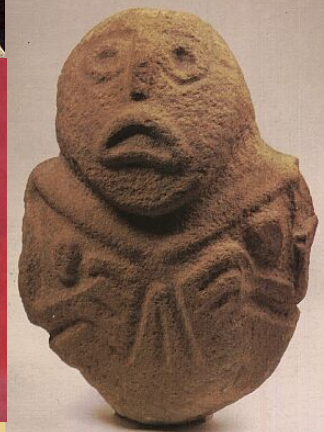
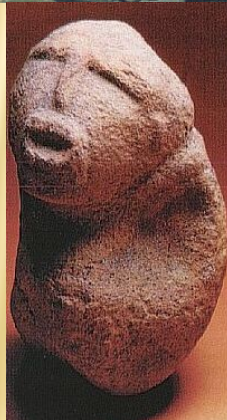

STAVBY – MEZOLIT – EVROPA

× Lepenski Vir (9-7,5tis BC)

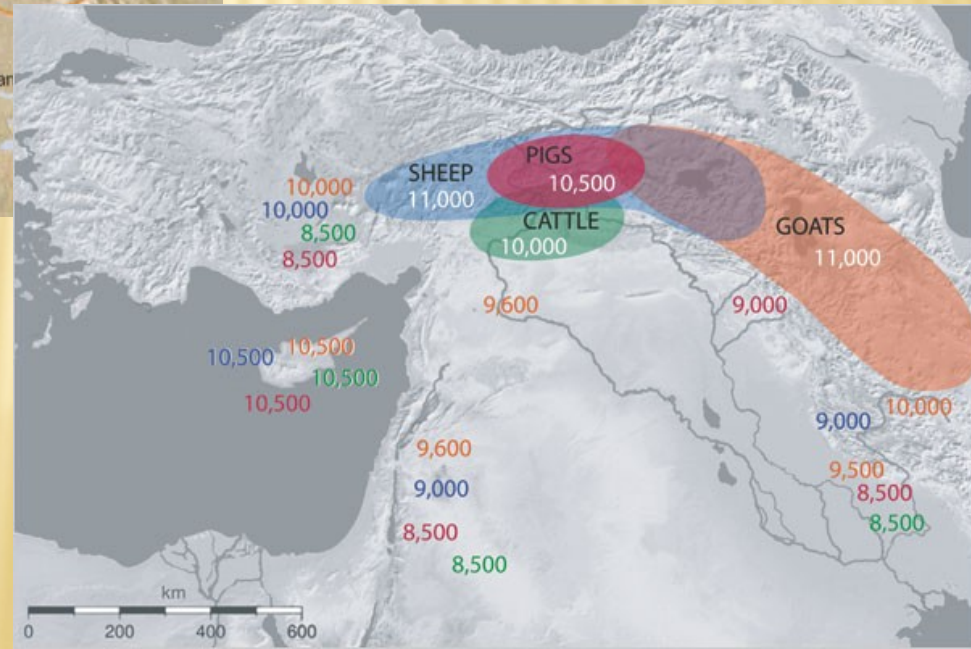
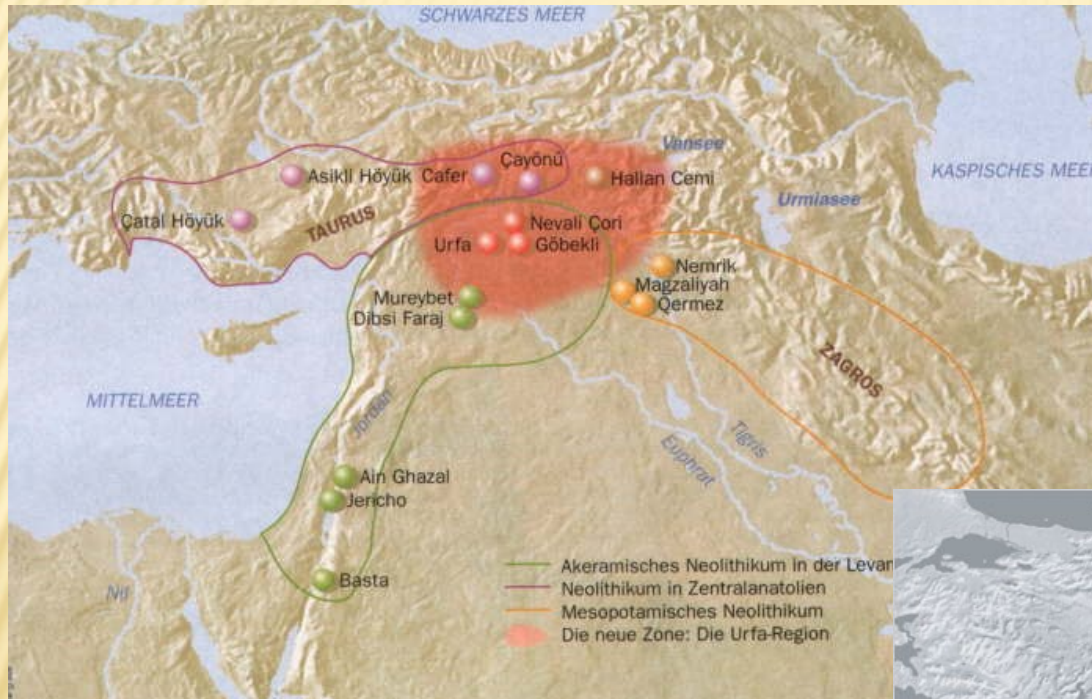

Lepenski Vir

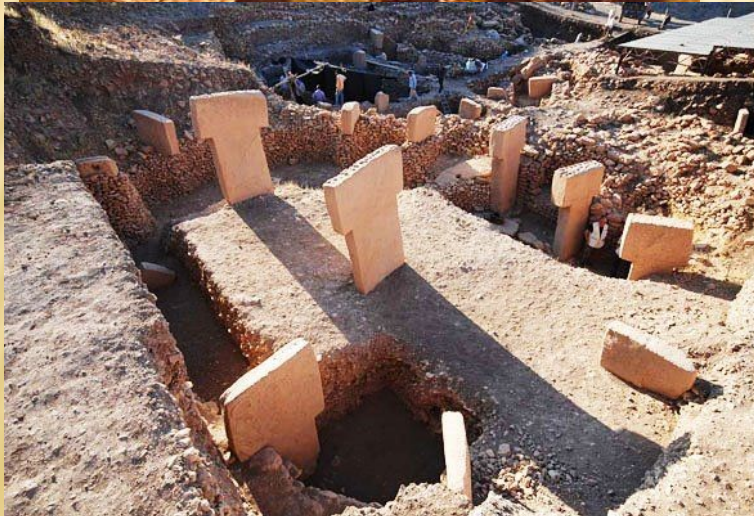
STAVBY – MEZOLIT – PŘEDNÍ VÝCHOD

STAVBY – MEZOLIT – PŘEDNÍ VÝCHOD

× Göbekli Tepe (11,5tis BC)

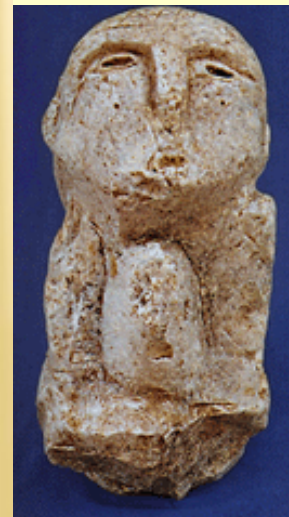

STAVBY – MEZOLIT – PŘEDNÍ VÝCHOD

- × **Nevali Çori (10tis BC)** – místo domestikace obilí

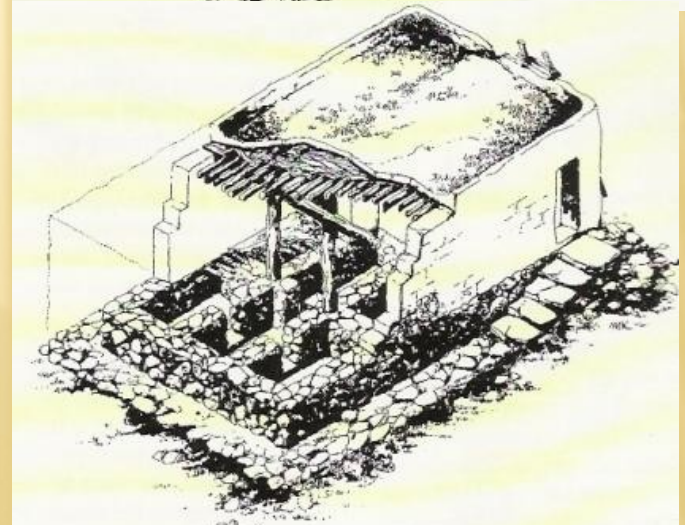
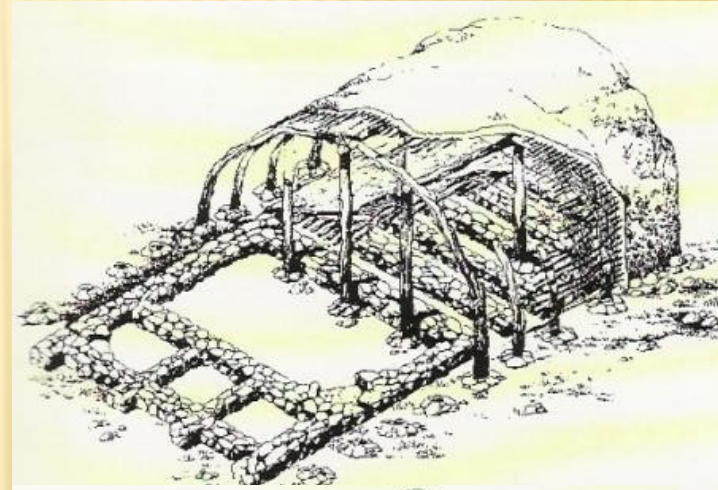
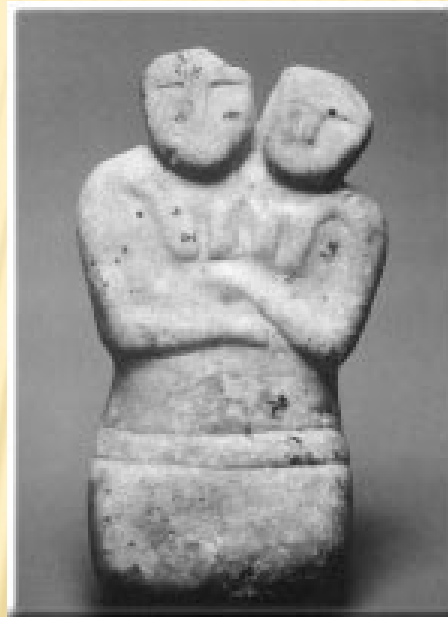
Nevali Çori

STAVBY – MEZOLIT – PŘEDNÍ VÝCHOD

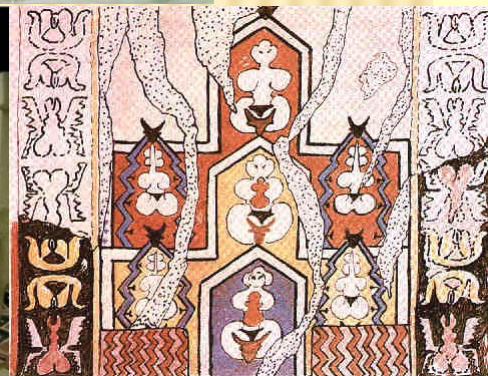
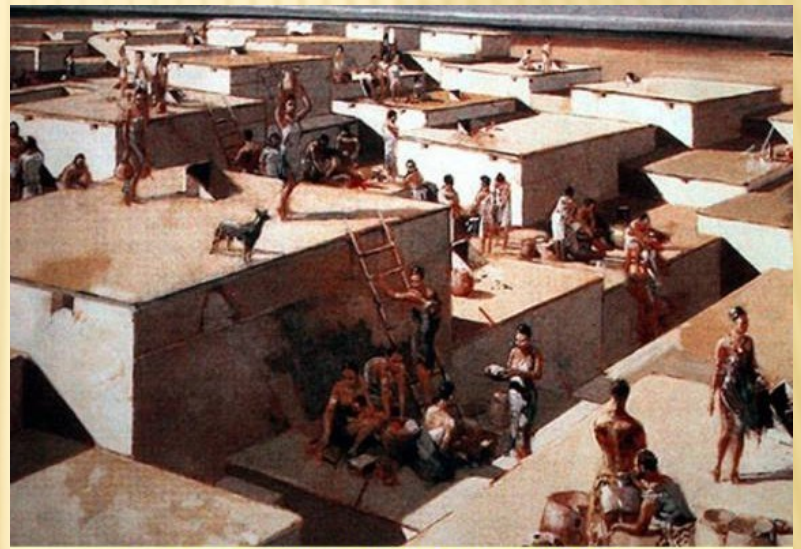
- × **Çayönü** (od 9,2tis BC) místo domestikace prasete

STAVBY – MEZOLIT – PŘEDNÍ VÝCHOD

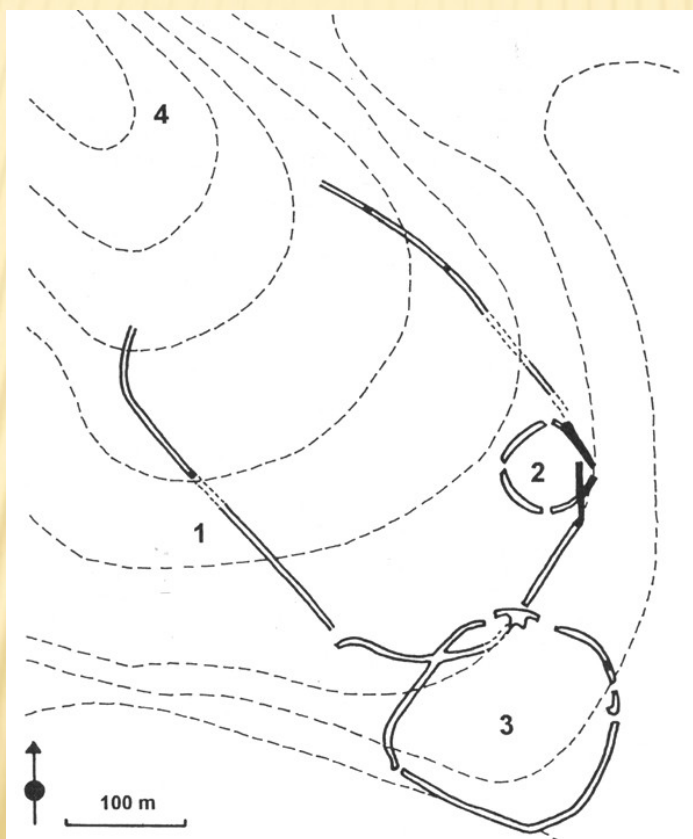
✘ Çatal Hüyük (7,5tis BC) první vesnice

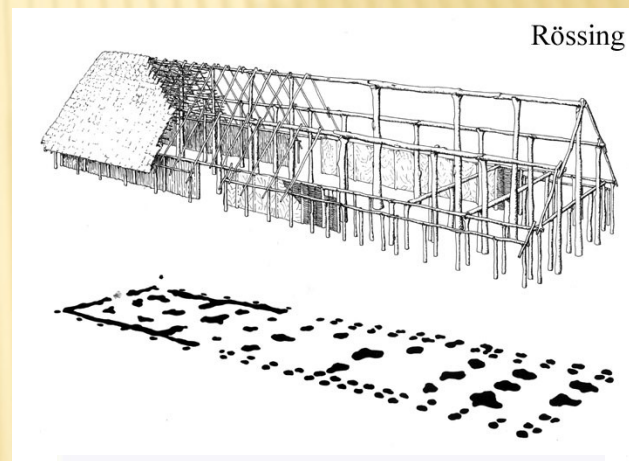

STAVBY – NEOLIT – STŘEDNÍ EVROPA

✘ První zemědělci u nás (5700-5000 BC) LnK

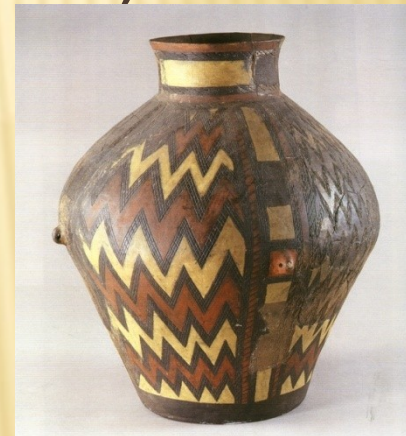
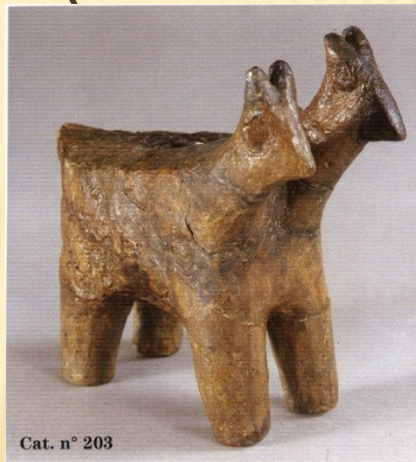
Vedrovice: plán neolitických příkopových objektů zachycených archeologickými průřezky (plné linie – úseky ověřené terénním výzkumem): 1 – ohrazení osady lidu s lineární keramikou, 2 – rondel ze starší fáze moravské malované keramiky, 3 – nedatovaný (rovněž neolitický?) útvar (rondeloid); 4 – neolitické pohřebiště v poloze Široká u lesa

STAVBY – NEOLIT – STŘEDNÍ EVROPA

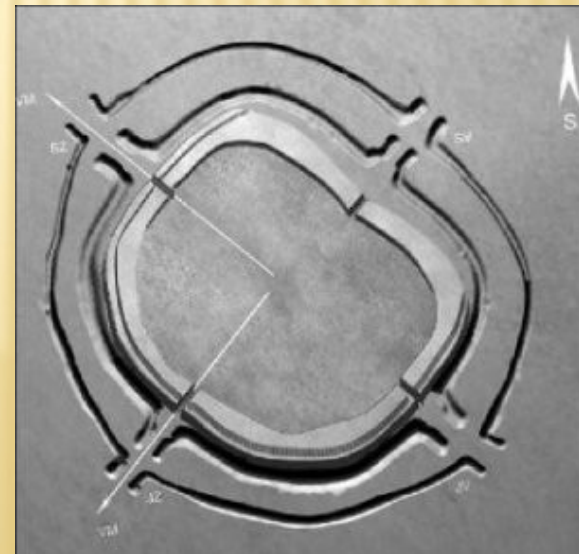
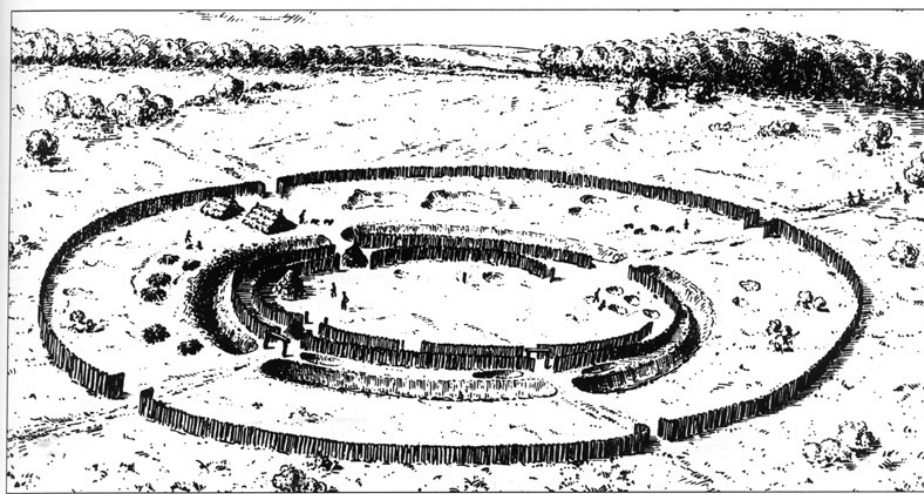
✘ Lengyelská kultura (4700-4000 BC) MMK

STAVBY – NEOLIT – STŘEDNÍ EVROPA

✘ Rondely

STAVBY – NEOLIT - STŘEDOMOŘÍ

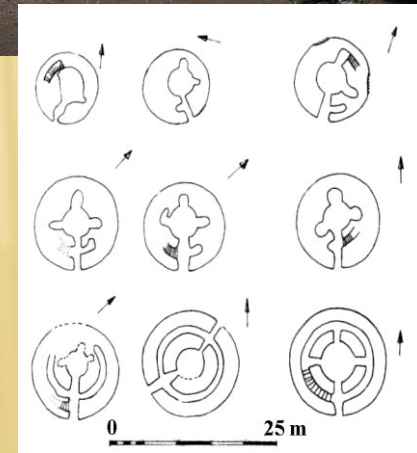
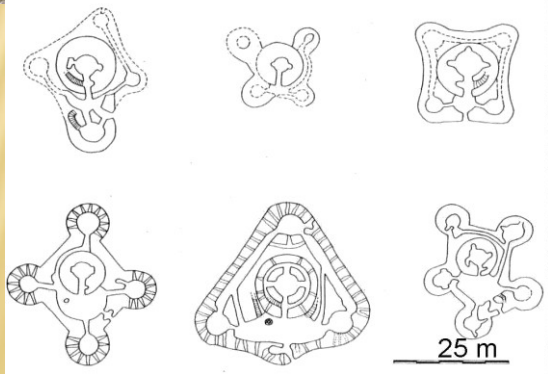
✘ Megalitická kultura – Malta (3,6tis BC)

STAVBY – NEOLIT - STŘEDOMOŘÍ

✘ Sardínie (1800 BC) – nuragy (8 000)

STAVBY – NEOLIT - STŘEDOMOŘÍ

× Menorca (2 500 BC) – navety

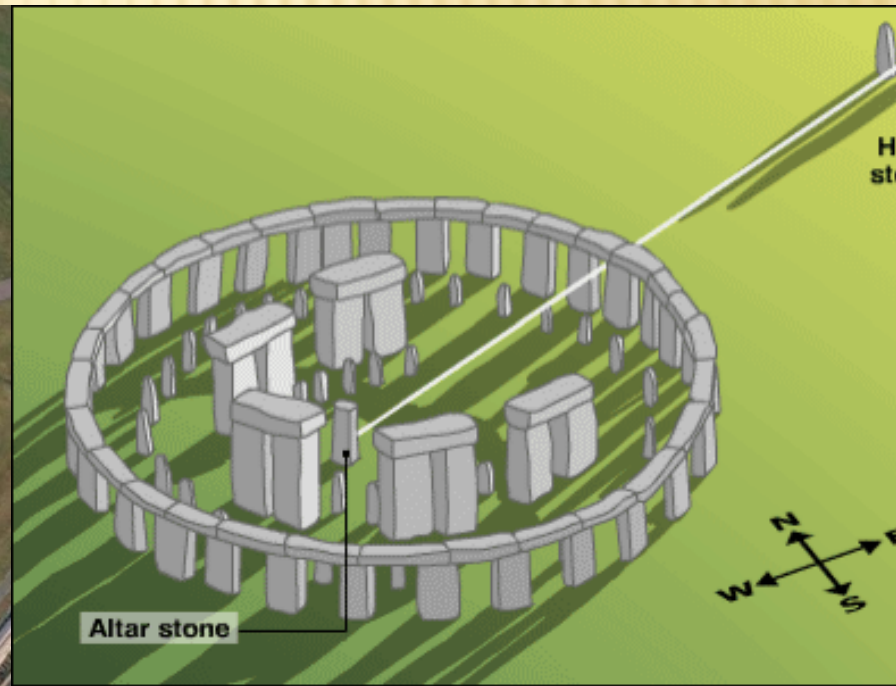
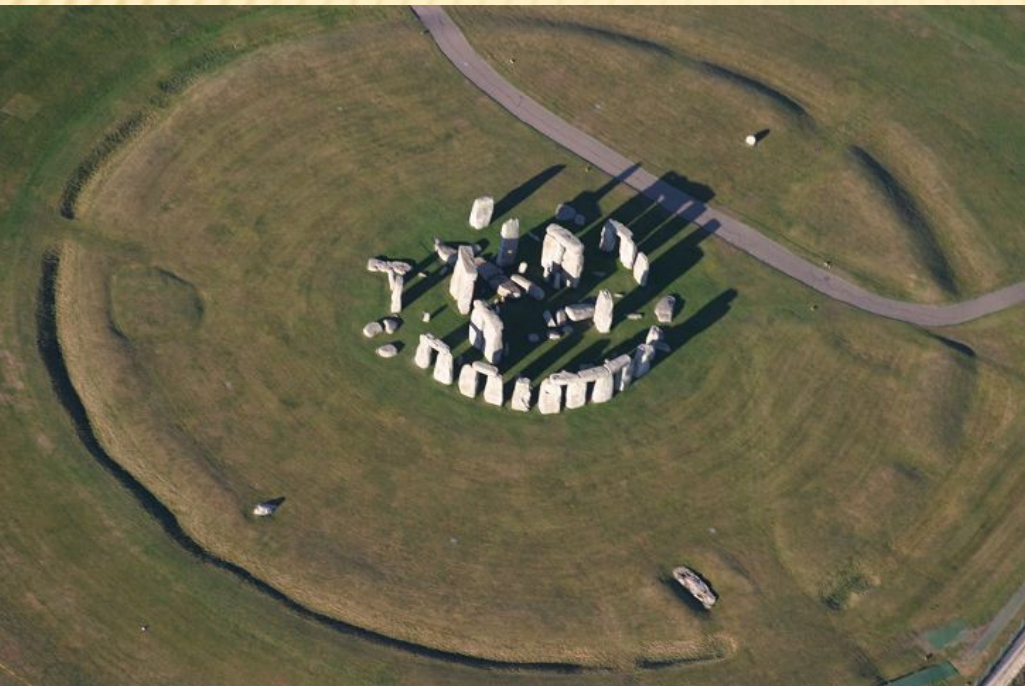
STAVBY – NEOLIT - STŘEDOMOŘÍ

✦ Menorca (1. tisíciletí BC) – tauily

MEGALITICKÉ STAVBY ZÁPADNÍ EVROPY

✘ Stonehenge (1900-1750-1650 BC)

MEGALITICKÉ STAVBY ZÁPADNÍ EVROPY

MEGALITICKÉ STAVBY ZÁPADNÍ EVROPY

DĚKUJI ZA POZORNOST